

DUA VE ADABI

[\[1\]](#) Dua kelimesi, sözükte "içerilmek, istemek, yardım talep etmek" anlamına gelmektedir. Ayrıca Allah'a sunulacak talepleri içeren metinlere de dua denir. Din, bir terim olarak ise dua, Allah'ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesi, sevgi ve ta'zîm duyguları iççinde lütuf ve yardımını dilemesidir. Başka bir deyişle kulun bütün benliğiyle yüce yaratana yönelerek ondan istek ve dilekte bulunmasıdır. Dua, kul ile sonsuz kudret sahibi olan Allah arasında bir köprü ve diyalogdur. DUANIN ÖNEMİ Bütün yaratıkların tabiatında Allah'a doğru bir yöneliş vardır. Birçok ayette canlı ve cansız bütün varlıkların Allah'ı andığı açıkça vurgulanmaktadır. Bu ayetlerin birinde şöyle denilmektedir: تُسَبِّحُلَهُالسَّموَاتُالسَّبْعُوَالْاَرْضُوَمَنْفيهِنَّوَاِنْمِنْشَىْءٍاِلَّايُسَبِّحُبِحَمْدِهوَلكِنْلَاتَفْقَهُونَتَسْبيحَهُمْاِنَّهُكَانَحَليمًاغَفُورًا& "Yedi gök, yer ve bunların iççinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nun hamd ile tespih eder. Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, halîm’dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır.” (İsra, 17/44)[\[2\]](#) Varlıklar arasında en mükemmeli olan insan, özü itibarıyla yaratıcısına ulaşma, ona sığınma ve onu tanıma arayışı iççinde yaratılmıştır. Bu sebeple insan, tarihinin hiçbir döneminde duadan uzak kalmamıştır. Dua, kul ile Rabbi arasında irtibatı sağlayan bir ibadettir. Hz. Peygamber,“الدُّعاءُمُخُّالعِبادةِ” & "Dua ibadetin özüdür”[\[3\]](#) buyurmuştur. Allah ile kul arasındaki münasebet konusunda Hz. Peygamber'e yönîtilen soruya Kur'an şu cevabı vermiştir: وَاِذَا

سَالَكَ
عِبَادى
عَنّى
فَاِنّى
قَريبٌ
اُجيبُ
دَعْوَةَ
الدَّاعِ
اِذَا
دَعَانِ
فَلْيَسْتَج
10;بُوا لى
وَلْيُؤْمِن
15;وا بى
لَعَلَّهُمْ
يَرْشُدُونَ
 “Kullarım beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara
çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu
bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.” (Bakara, 2/186). Dua,
kulluk makamlarının en önemlisidir. Bir ayette, قُلْ
مَا
يَعْبَؤُا
بِكُمْ رَبّى
لَوْلَا
دُعَاؤُكُمْ
 “(Ey Muhammed!) De ki: “Duanız olmasa Rabbim size ne diye
değer versin! ..." (Furkân, 25/77) buyurularak insanın Allah’a ancak bu
yönelişle değer kazanacağı ifade edilmiştir. En’am suresinin 52, Kehf
sûresinin 28. ayetlerinde namazın dua kavramıyla ifade edilmesi, duanın kulluk faaliyetlerinin
esas unsuru olduğuna işaret etmektedir.[\[4\]](#) Allah, kuluna cevap vermek için onun her ne
vesile ile olursa olsun kendisine yönelmesini istemektedir:
وَقَالَ
رَبُّكُمُ
ادْعُونى
اَسْتَجِبْ
لَكُمْ اِنَّ
الَّذينَ
يَسْتَكْبِر
15;ونَ عَنْ
عِبَادَتى
سَيَدْخُلُو
06;َ جَهَنَّمَ
دَاخِرينَ
 “Rabbiniz şöyale dedi: “Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana
kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir”
(Mü,’min, 40/60).[\[5\]](#) & DUANIN KARŞILIĞI VE TESİRİ Dua bir ibadet olduğu
için onun esas karşılığı ahirette verilecektir. Dolayısıyla, dünya hayatına yönelik
talepleri karşılanmayan kişi, duam kabul edilmedi dememelidir. Ç ünkün onun

duasına verilecek karşılık, ahirete bırakılmış olabilir. Bununla birlikte Allah, dua eden kulun dünya hayatı açısından kendisi için yararlı isteklerini de ilahî bir lutuf olarak vermektedir. Hz. Peygamber, dua edene isteğinin ya dünyada hemen verileceğini veya ahirete saklanacağını ya da istediği iyilik kadar kötülüğün giderileceğini bildirerek şöyle buyurmuştur. مَا مِنْ رَجُلٍ يَدْعُو اللّهَ تَعالى إَّﻻ اسْتَجَابَ لَهُ، فإمَّا أنْ يُعَجِّلَ لَهُ في الدُّنْيَا، وَإمَّا أنْ يَدَّخِرَ لَهُ في اﻵخِرَةِ، وَإمَّا أنْ يُكَفِّرَ عَنْهُ مِنْ ذُنُوبِهِ بِقَدْرِ مَا دَعَا، مَالَمْ يَدْعُ بِإثْمٍ، أوْ قَطِيعَةِ رَحِمٍ، أوْ يَسْتَعْجِلْ. “Allah'a dua eden herkese Allah icâbet eder. Bu icâbet, ya dünyada peşin olur, ya da ahirete saklanır, yahut da dua ettiği miktarca günahından hafifletilmek sûretiyle olur, yeter ki günah talep etmemiş veya sıla-ı rahmin kopmasını istememiş olsun, ya da acele etmemiş olsun.” [6] Dua, kişide psikolojik bakımdan bir rahatlık, huzur ve mutluluk doğurur. Ahlaki arınma ve yücelmeye, duyarlı bir vicdan ve sağ duyunun gelişmesine yol açar. Hz. Peygamber, اللَّهُمَّ نَقِّنِى مِنْ خَطَايَاىَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ اﻷبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اللَّهمَّ

اغْسِلْنِى
مِنْ
خَطَايَاىَ
بِالْمَاءِ
وَالثَّلْجِ
وَالْبَرَدِ
 “Allah’ım! beyaz elbiseyi kirden temizlediğın gibi kalbimi günahlardan
arındır, hatalarımı kar ve dolu suyuyla temizle.”[\[7\]](#) buyurarak duanın bu tesirini
vurgulamıştır. Dua rahmet hazinelerini açan bir anahtar, tükenmez bir
güç kaynağı, insanı kulluğın en üst mertebelerine ulaştıran bir vesiledir.
DUANIN KABUL EDİLMESİ Duanın kabul edilmesi için, şeklî ve ahlakî bazı
hususlara riayet edilmesi istenmiştir. Bunları şöylece sıralayabiliriz: 1. Şuurlu Dua Etmek
Dua ederken Allah insan şuurunun yegâne konusu olmalı, başka yönelişler kalpten
silinmelidir. Böyle bir durum, insan vicdanını temizler ve onun gönünü
Allah’a açık bir hale getirir. Kur’an-ı Kerim’de bu husus, kişinin
“dini Allah’a has kılması” olarak ifade edilmiş ve şöyle buyurulmuştur:
هُوَ
الْحَىُّ لَا
اِلهَ اِلَّا
هُوَ
فَادْعُوهُ
مُخْلِصينَ
لَهُ الدّينَ
اَلْحَمْدُ
لِلّهِ رَبِّ
الْعَالَمينَ َ “O diridir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O halde sadece Allah’a
itaat ederek (samimi olarak) O’na ibadet edin. Hamd alemlerin Rabbine mahsustur.”
(Mürsquo;min, 40/65). 2. İnarak Dua Etmek Dua eden mümin, duasının kabul
edileceğine inanarak dua etmelidir. Peygamberimiz,
ادْعُوا
اللَّهَ
وَأَنْتُمْ
مُوقِنُونَ
بِالإِجَابَةِ
وَاعْلَمُوا
أَنَّ
اللَّهَ لاَ
يَسْتَجِيبُ
دُعَاءً مِنْ
قَلْبٍ
غَافِلٍ
لاَهٍ. “Kabul edileceğine kesin olarak inanarak
Allah’a dua ediniz ve biliniz ki, Allah gafil bir kalpten gelen duayı kabul etmez" [\[8\]](#).
إِذَا دَعَا
أَحَدُكُمْ
فَلْيَعْزِمِ

الْمَسْأَلَةَ،وَلاَ
يَقُولَنَّ
اللَّهُمَّ
إِنْشِئْتَ
فَأَعْطِنِى.
فَإِنَّهُ
لاَ
مُسْتَكْرِهَلَهُ “Dua ettiğiniz zaman, İsteğinizi kesin olarak isteyin.
“Allah’ım! Dilersen beni affeyle, dilersen bana merhamet eyle” demeyiniz.
Çünkül Allah’ı zorlayacak herhangi bir gülç yoktur”[9]
buyurmuştur. 3. Israrla Dua Edilmelidir Bir mümin, ettiği duanın kabul edilmesi hususunda aceleci olmamalıdır. Peygamberimiz (a.s.) şöyle buyurmaktadır:
يُسْتَجَابُ
ﻷحَدِكُمْ
مَالَمْ
يَعْجَلْ،
يَقُولُ: قَدْ
دَعَوْتُ
رَبِّى
فَلَمْ
يَسْتَجِبْ
لِى “Allah dualarınızı kabul eder. Ancak kabul edilmesi için acele etmeyin; dua ettim de kabul edilmedi (demeyin).”[10] Burada şu hususa da dikkat çekmek istiyorum. Bazı insanlar arasında şöyle bir anlayış var: Kur’an-ı Kerim’de her duaya cevap verileceği ifade ediliyor. Öyleyse neden bir türlül yaptığımız dualar kabul olmuyor? Duaya cevap vermek ile onu kabul etmek farklı şeylerdir. Allah kulun her duasına mutlaka cevap vermektedir. Şöyle ki, Allah kulun isteğini hikmetine binaen bazen kabul bazen reddetmektedir. Bazen de istediğinin daha iyisini ona vermektedir. Her ülç durumda da bir cevap söz konusudur. Başka bir ifadeyle Allah kulun duasını, “Kulum! İstedığın sana uygun değildir” diye cevap vermektedir. Mesela, bir hasta doktora gidip, hastalığı için kendisine ilaç verilmesini ister. Doktor ise, hastanın isteğini dikkate alır. Ancak onu bir muayeneden geçirir ve sonra da onun hastalığına uygun, daha yararlı başka bir ilaç verir, ya da hiç ilaç vermez. Tıpkı bunun gibi, Allah kulun durumuna uygun dülşen dualarını kabul, uygun dülşmeyenleri de, onun için daha yararlı olan bir başka ikramda bulunur ve onun duasına mutlaka cevap verir. Diğer taraftan dua bir ibadet olduğu için bunun esas karşılığı ahirette verilecektir. Duanın dülnyevi maksatları ise, bu ibadetin yapılmasının vesileleri ve vakitleridirler. Mesela yağmur duası bir ibadettir. Yağmursuzluk bu ibadetin yapılma vesile ve vaktidir. Cenab-ı Hak kullarını bu vakitte bir tür ibadete davet etmektedir. Sonuçta yağmur yağar ya da yağmaz. Bu Allah’ın takdirdir. O halde duam kabul olmuyor diye dua terk edilmemelidir. Bilinmelidir ki dua kulluğun bir sırrıdır. Kul acizliğini izhar edip her zaman Allah’a sığınmalı, hikmetine karışmamalıdır. 4. İçten ve Yalvararak Dua Edilmelidir. Duada taşkınlık göstererek ihlas ve tazarru sınırının dışına çkılmamalıdır. Yalvararak dua edilmelidir. Bir ayette şöyle buyurulmaktadır:
اُدْعُوا

[illegible]

نِدَاءً
خَفِيًّا Hani o,
Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı” (Meryem, 19/3) buyurarak onu
övmüştür. Bu itibarla, duada dinleyenleri rahatsız edecek şekilde, gereksiz yere
bağırıp çağırmak, süslü olsun ve beğenilsin diye yapmacık hareketlerde
bulunmak doğru değildir. Dualar ibadet şuuruyla dini vakar ve ölçülere uygun
olarak yapılmalıdır. Gösterişe düşkün, dini şuurdan mahrum bir takım kişileri
memnun etmek için, mana yavanlığı taşıyan, tumturaklı ifadelerle edebiyatta hüner
göstermeye girişmek, duanın özüne aykırıdır. 5. Umut ve Korku İçinde
Dua Edilmelidir Kul dua ederken, Allah’a karşı korku ve saygı içinde bulunmalı, aynı
zamanda istekli ve ümitli olmalıdır. Umut ve korku içinde dua edenler Kur'ân'da
övülmekte ve şöyle denilmektedir:
اِنَّهُمْ
كَانُوا
يُسَارِعُون
14; فِى
الْخَيْرَات
16;
وَيَدْعُونَ
06;َا رَغَبًا
وَرَهَبًا
وَكَانُوا
لَنَا
خَاشِعينَ “… Onlar
gerçekten hayır işlerinde yarışır, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize
dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.” (Enbiya, 21/90). 6. Duaya
Allah’ı Zikir ve Peygamber’e salat-ü selam İle Başlanmalı ve Bitirilmelidir
Peygamber’imizin duaya başlarken ve duayı bitirirken Allah’ı zikrettiği hakkında
çok sayıda sahih rivayet vardır. Bu bağlamda Seleme b. el-Evka’ şöyle
demektedir: Hz. Peygamber duaya, سُبْحانَ
رَبَّيَ
الْعَلِيُّ
ﺍﻷعْلَى
الوَهَّاب. “
Yücelerin yücesi ve bağışlayıcı olan Rabbimi, bütün noksanlardan tenzih
ederim” diyerek başlardı.”[\[12\]](#) demiştir. 7. Dua, Kibleye Yönelip Elleri
Açarak Yapılmalıdır Sahabeden Cabir b. Abdullah şöyle demektedir:
كَانَ
رَسُولُ
اللَّهِ -صلى
الله عليه
وسلم- إِذَا
رَفَعَ
يَدَيْهِ فِى
الدُّعَاءِ
لَمْ
يَحُطَّهُمَ

75; حَتَّى
يَمْسَحَ
بِهِمَا
وَجْهَهُ. “Hz. Peygamber dua ederken ellerini kaldırdığında onları yüzüne sürmedikçe indirmedir. [13] 8. Duada, Meşru Olan Şeyler İstenmelidir İşlenmesi ve istenmesi dinimizce günah sayılan konularda istekte bulunulmamalıdır. Peygamberimiz (a.s.)
ﻻيََزَالُ
يُسْتَجَابُ
لِلْعَبْدِ
مَالَمْ
يَدْعُ
بِإثْمٍ، أوْ
قَطِيعَةِ
رَحِمٍ. “Kul, günah talep etmedikçe veya sıla-i rahmin kopmasını istemedikçe duası icâbet görme (kabul edilmeye) devam eder” [14] buyurulmuştur. 9. Duaya Konu Olan İşin Oluşması İçin Gereken Şartlar Yerine Getirilmelidir Kul meşru olan her konuda, maddi ve manevi her hususta dua edebilir. Peygamberimiz (a.s.),
لِيَسْألْ
أحَدُكُمْ
رَبَّهُ
حَاجَتَهُ
كُلَّهَا
حَتَّى
يَسْألَ
شِسْعَ
نَعْلِهِ
إذَا
انْقَطَعَ. “Sizden herkes, ihtiyaçlarının tamamını Rabbinden istesin, hatta kopan ayakkabı bağına varıncaya kadar istesin” [15] buyurmuştur. Ancak duaya konu olan dileğin gerçekleşmesinde maddi sebepler söz konusu ise, önçelikle bunlara başvurulmalıdır. Kişi, elde etmek istediği her ihtiyacı için gereken şartları ve sebepleri, önçelikle bizzat çalışarak yerine getirmeli, sonra da lisanen Allah'tan kolaylık vermesini istemelidir. Sebeplere başvurmak fiili bir duadır ve sözle yapılan duadan önçe gelir. Kişinin, gerekli olan maddi sebeplere başvurduktan sonra, onun samimi dua ve yönelişini, Allah karşılıksız bırakmaz. 10. Duadan Önçe Tevbe Ve İstiğfar Edilmelidir. Günah işleyen, haramlardan uzak durmayan bir kulun duası kabul edilmeye layık değildir. Peygamberimizin şu hadisi çok dikkat çekicidir.
الرَّجُلَ
يُطِيلُ
السَّفَرَ
أشْعَثَ
أغْبَرَ،
يَمُدُّ
يَدَيْهِ الى
السّمَاءِ:

[illegible]

يَكُونُ
الْعَبْدُ
مِنْرَبِّهِ
 “Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secde de bulunduğu andır. O halde
secde halinde bolca dua ediniz”[18] buyurulmuştur. SADECE ALLAH’A DUA
Kur’an’da duanın sadece Allah’a yöneltilmesi önemle
vurgulanmıştır. Allah’tan başkasına, putlara veya kendilerine mutlak nitelikler izafe edilen
başka yaratıklara dua ve ibadet edilmesi Kur’an’da kesinlikle yasaklanmıştır.
Konuyla ilgili ayetlerin bazısı şöyledir, لَهُ
دَعْوَةُ
الْحَقِّ
وَالَّذينَ
يَدْعُونَ
مِنْدُونِه
لَا
يَسْتَجيبُو
06;َلَهُمْ
بِشَىْءٍ
اِلَّا
كَبَاسِطِ
كَفَّيْهِ
اِلَى
الْمَاءِ
لِيَبْلُغَ
فَاهُوَمَا
هُوَ
بِبَالِغِه
وَمَا
دُعَاءُ
الْكَافِرين
14;اِلَّافى
ضَلَالٍ “Gerçek dua
ancak O’nadır. Ondan başka yalvardıkları ise onların isteklerine ancak, ağzına
ulaşmayacağı halde, ulaşsın diye avuçlarını suya uzatan kimsenin isteğine suyun cevap
verdiği kadar cevap verirler. Kafirlerin duası daima boşa çıkar.” (Râd, 13/14).
فَلَاتَدْعُ
مَعَاللّهِ
اِلهًااخَرَ
فَتَكُونَ
مِنَ
الْمُعَذَّب
10;نَ“Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilaha yalvarma, sonra
azaba uğrayanlardan olursun” (Bk. Şuarâ, 26/213;Kasas, 28/88). DUA-KADER
İLİŞKİSİ Duanın sonuç doğuracak bir sebep olarak görülmesi konunun kaderle
ilişisini akla getirmektedir. Tabiat olayları, sünnetullah denilen ilâhî irade
kanunlarına uygun olarak meydana gelmektedir. Başka bir deyişle doğada ortaya çıkan her
olayın mutlaka bir sebebi vardır. İnsanın fiilleri de aynı şekilde bir sebep-sonuç ilişkisi
içinde cereyan etmektedir. Ancak, sebebi ve o sebebe bağlı olarak ortaya çıkan

bağışlanmasını dilemek yararsızdır bir iş olsaydı, Allah onları övmezdi. Hz.Peygamber öiçin cenaze namazı kılmış ve Möslömanlara da kılmalarını emretmiştir. Dinimizde farz-ı kifâye olarak yerini alan cenaze namazı, esas itibariyle öiçin yapılan dua ve istiğfardan ibarettir. Möslömanların ölen hakkındaki dua ve şahadetinin Allah katında değeri olduğu ve önön bağışlanmasına vesile olabileceği unutulmamalıdır. Hz.Peygamber, cenaze defnettikten sonra kabri başında durur, kabir sualinin kolay geçmesi hususunda dua ederdi. [19] Bu ayet ve hadisler, öler için yapılan dua ve istiğfarın önemini ortaya koymaktadır. Amellerin sevabının ölere bağışlanmasına gelince, bu konuda da çok sayıda rivayet mevcuttur: Sahabeden Sa’d b. Ubade Hz.Peygamber’e gelerek, فَقَالَ يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّى تُوُفِّيَتْ وَأَنَا غَائِبٌ عَنْهَا، فَهَلْ يَنْفَعُهَا شَىْءٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَنْهَا قَالَ « نَعَمْ » “Annem vefat ettiğinde yanında değildim. (Onun için sadaka vermeyi döşönöyorum.) Annem adına sadaka verirsem, bunun sevabından yararlanabilir mi? dedi. Hz.Peygamber de, “Evet yararlanabilir ” buyurdu. Bunun özerine Sa’d b. Ubade: قَالَ فَإِنِّى أُشْهِدُكَ أَنَّ حَائِطِى الْمِخْرَافَ صَدَقَةٌ عَلَيْهَا “O halde şahit ol (Ey Allah’n Resulö) Mihraf isimli bahçem annem adına sadakadır” dedi.[20] öiçye sevap bağışlama olayı, özönde bir dua işlemidir. Bağışta bulunan kişi, bununla, ösönön Allah katındaki derecesinin yökselmesini, gönahlarının affedilmesini talep etmektedir. Yoksa önön yapmadığı amellerini onun adına yaparak kendini sorumluluktan kurtarmak değildir. Sevap bağışlama ile önön hayatta iken yerine getiremediği amelleri onun adına yerine getirmek farklı şeylerdir. Hemen belirtmek isterim ki, öiç olsun diri olsun bir kişinin yökömlö olduğu ameller bir başkası tarafından yerine getirilemez. örneğin, kişinin kılmadığı namazları bir başkası kılamayacağı gibi tutmadığı oruçları da tutamaz. Ancak kişi, farz olsun nafile olsun, kendisi için yaptığı bir amelin, sevabını diri ya da öiç bir kişiye bağışlar, o da bundan yarar görebilir. Tabii Allah dilerse… SONUÇ Dua, biri fiil ve hal ile diğeri söz ve kalp ile yapılmak

öuuml;zero iki kısma ayrılır. Fiil ve hal ile yapılan dua, kişinin ulaşmasını arzu ettiği şeyin oluşmasını gerekli kılan sebeplere başvurusudur. Çiftç;inin tarlasını sürüp tohumunu ekmesi, bakımını yapıp onu sulaması fiille yapılan bir duadır. Ürünün elde edilmesi iç;in gerekli olan bu sebeplere başvuran çiftç;i, “Allah’ım! Üzerime düşen gerekli sebeplere başvurdum. Senden rızık istiyorum” diye dua etmektedir. Fiil ile yapılan dualar, ikram ve ihsanı bol anlamındaki Cenab-ı Hakkın “Cevad” ismine ve unvanına yönelik olduğundan, genellikle reddedilmezler. Lisan ve kalp ile yapılan dua, kişinin, elinin erişemediği taleplerini Allah’tan istemesi demektir. Dua denilince, genelde akla gelen bu tür duadır. Özlü bir duâ, sadece dil ve dudaklarla yapılmaktan ibaret olmayıp kalp ve rûhun da duâya iştirak etmesi gerekir. El kaldırıp Allah’a duâ ederken, vicdanlarda bir titreme meydana gelmeli, gönül bir vecd ve istiğrakla kaplanmalı, rûh harekete gelmelidir. Yalvarırken, insanı korku ve haşyet havası bürümeli, tazarru ve tezelzül kendisini hissettirmelidir. Dua gönülden, gizlice ve alçak sesle, günahlara pişmanlık duyularak, kibleye yönelerek ve Allah’ın adıyla başlanarak yapılmalı, dua esnasında dini şuur yoğunlaştırılmalı, kabulü iç;in acele edilmemelidir. Duanın kabul edileceğine inanılarak ısrarla duaya devam edilmelidir. Ayrıca isteğini Allah’a arz etmeden önce Allah’a hamd-ü senâ Peygamberine de salât-ü selâm getirmelidir. Dua sınırlı, sonlu ve âciz olan varlığın sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu bir köprüdür. Dua, mânevî dertlerin devası, gönüllerin sefasıdır.

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler